

BUDİZM*

Yazan: A.Ranjan MOHAPATRA

Çeviren: Yrd.Doç.Dr. Hidayet IŞIK**

Abstract

Buddhism is usually accepted as a religion without God. The place of God has been given to Dharma. However Buddha still is the living manifestation of divinity. Buddha didn't believe in any permanent soul, he rejected the existence of soul or self. He believed in the doctrine of Karma and Rebirth. Buddha always tried to avoid metaphysical issues which require long discussion. Buddha's teaching constitutes four ethical Noble Truths; suffering, the origine of suffering, the cessation of suffering and the way leading to the cessation of suffering. This path is Eight-Fold; right vision, right resolve, right speech, right conduct, right livelihood, right effort, right mindfulness and right concentration. The concept of Nirvana means extinction of miseries and to attain perfect equanimity. There are two religious school of Buddhism, Hinayana and Mahayana. The Buddhist scriptures known as Pitakas. In Buddhism three things are important; Buddha, Dharma (religious and cosmic principles) and Sangha (order of the Buddhist community). Buddha's philosophy may be called positivism, phenomenalism and empiricism.

* Bu yazı, Hintli bilgin A.R.Mohapatra'nın "*Philosophy of Religion an Approach to World Religions*" (New Delhi, India 1990) adlı eserinin "*World Religions*" adlı ikinci bölümünün 147-159. sayfalarının çevirisidir.

** Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

“Kendi kendinizin ışığı olunuz”

Buda-

/147/ Buda, M.Ö.567 yılında Nepal’de Kapilavastu’nun yanındaki Lumbini isimli küçük bir köyde doğdu. Babası Suddhodana Shakya kabilesi kralı idi. Annesi Maya oğlunu doğurduktan yedi gün sonra öldü. Buda’nın kişisel adı Siddharta, soy adı Gautama idi.

Siddharta, ilk yıllarından beri sessiz, düşünceli, şefkatli ve aşırı dindar idi. Babası onun ruhi eğiliminin farkındaydı ve genç prensin dünyaya ilgisizliğini kaldırmak için uğraştı. Çocukluğundan beri Buda, şaşkıncı şekilde hikmet tezahürü gösterdi. O, acı, hastalık, yaşlılık, ölüm vb. hayatın devam edip giden problemleri dolayısıyla perişandı. Genç prens lüks içinde büyütüldü ve zamanı gelince Yasodhara ile evlendi, ondan Rahul isimli bir oğlu oldu. 29 yaşında evini ve krallığını terk etti. Ondan sonra acının sırrını ve tedavisini keşfetmek için başıboş dolaşarak yaşadı.

O önce en ağır perhiz ve kefaretlere uygulayarak gerçeği bulmaya çalıştı. Sonunda, yedi yıl sonra Bodha Gaya’da aydınlanmaya ulaştı. O zamandan beri “gerçeğe ulaşan” anlamında Buda veya Tathagata olarak tanındı.

BUDA’NIN FELSEFESİ

Gautama Buda, rasyonel bir din, pratik bir ahlak ve basit hayatî prensipler sundu. Felsefesinin bütün bu görüntüleri kesin karakteristik özelliklere sahiptir. Bunlar aşağıdaki şekilde belirtilebilir:

/148/ a- Ahlaki Normlar

Buda’nın felsefesi, kesin moral normlara ve prensiplere dayalıdır. O sadece doktrinlerin konumunu değil, ruhi gelişmenin rasyonel metodlarını da savunur. Onun öğretisi, dört ahlaki kutsal gerçeği (Noble Truths) (acı, acının kaynağı, acının durdurulması, acının durdurulmasına götüren yol) içine alan çok yalın ve yüce bir felsefedir. Bu esaslar Nirvana’ya ulaşmada yardımcıdırlar.

b- Sessizlik Hali

Buda’nın dini ve ahlakı, kendine güvenme üzerine kuruludur. Buda, uzun tartışmaları gerektiren metafizik çekişmelerden daima kaçınmaya çalışmıştır. Vücudun nefisten farklı olup olmadığı, nefsin ölümlü veya ölümsüz olduğu, dünyanın sonlu olup olmadığı, yeniden dirilmenin olup olmadığı

ğı, sükuneti ortadan kaldıran felsefi problemlerdir. Kendi kendine açıklanamayan 10 problem vardır:

Evren;

1. Sonlu mu,
2. Sonsuz mu,
3. Sınırlı mı,
4. Sınırsız mıdır?

Hayat ve vücut;

1. Aynı mı,
2. Farklı mıdır?

Tathagata (Buda);

1. Ölümden sonra mevcut mudur,
2. Değil midir?
3. Hem mevcut,
4. Hem de mevcut değil midir?

c- Kötümserlik ve İyimserlik

Buda felsefesinin diğer bir karakteristik özelliği kötümserliktir. Buda dünyayı acı ve çile ile dolu olarak kabul etti. O, doğumla, hastalıkla ve ölümlerle birlikte acının var olduğunu söyledi. Hayat acı ve ızdırap doludur. Onun ilk kutsal gerçeği şunu söyler: Acı (duhkha) vardır; yine de her bireysel görev, Nirvana'ya ulaşmak ve acılarla dolu bu dünyanın ızdıraplarını yok etmek içindir. Dinin amacı acıdan kurtarmaktır. Hayatın acılarla dolu olduğunda şüphe yoktur, ancak bundan çıkış yolu vardır. O, dört kutsal gerçeğin, acının ortadan kaldırılmasının yolu (marga) olduğunu söyledi. Böylece Buda felsefesi kötümserlik ile başlar, iyimserlik ile en üst noktaya erişir.

d- Realizm

Buda, Vedalardaki ritüeller, hayvan kurbanları vb. kör inançları şiddetle tenkit etti. O, kutsal bilgi olarak Vedaların otoritesini kabul etmedi. /149/ Disiplinin otoriteye değil de sebebe bağlanmasını istedi. Öğretisinde hayatın gerçek tecrübesini vurguladı. Onun felsefesi üç sözcükte (Anatman, Anilya, Duhkha) özetlenebilir. Atman düşüncesi saf bir gelenektir.

e- Ateizm

Budizm tanrısız bir dindir. Tanrının fonksiyonu Dharma'ya verilmiştir. Dharma bütün evreni hareket ettirir. Özellikle Hinayana ekolünde karma meyvelerinin biriktirilmesi ve her bireyin kendi karmasına göre zihin, vücut ve bu dünyaya ait şeyleri kazanması Dharma sayesinde. Hinayana ekolü ateisttir. Budizm Vedaların otoritesini inkar ettiği için bu anlamda "nastika"dır. Hinayana ekolünde Buda, asla ibadetin veya Tanrının bir idolu olarak algılanmaz. Madhyamana ekolünde ise Nagarjuna en yüce gerçekliği inkar eder ve onu Shunyata olarak tanımlar.

f- Pragmatizm

Buda'nın öğretisi çok pragmatik ve pratiktir. Buda tarafından anlaşıldığı şekildeki kutsal gerçek, rasyonel bir görüntüye sahip olan pratik bir ahlak kodudur. Onun, dikkate değer sekiz dilimli yolu (ashtangamarga) yüksek derecede pragmatik ve empiriktir. O, bütün metafizik problemleri atmış ve düşünce ve tecrübeye vurguda bulunmuştur. Budizm aynı zamanda pozitivist ve fenomenal felsefe olarak adlandırılır. Çünkü Buda'ya göre tecrübe, yalnızca bilginin kaynağıdır.

DÖRT KUTSAL GERÇEK

1- Hayat ızdıraptır (Duhkha): Hayat acı ve ızdırap doludur. Doğum ızdıraptır, zorluk ızdıraptır, hastalık ızdıraptır ve ölüm ızdıraptır. Acı zevkin sonucudur; yoksulluk, hırs, arzu, öfke, nefret, çatışma insan ızdırabının sebepleri-dir.

2- Iızdırabın sebebi vardır (Dukha-Samudaya): İkinci kutsal gerçek ızdırabın sebebine dairdir. Bir olgu olarak ızdırabın bir sebebi olmalıdır. Doğum ve ölüm çemberini besleyen motive güç olan arzu, ızdırabın ana sebebidir. Bu arzu üç çeşittir:

- a. Şehvi istekler için cinsel ilişki arzusu,
- b. Yaşam zevki için yaşama arzusu,
- c. Dünyevi zenginlik için zenginlik arzusu.

Bütün acılar, cahillik sonucu olan bağılıklardan meydana gelir.

/150/ Sebeplilik zinciri yeniden doğuş çarkı (dvadasha-nidana veya bhavacakra) olarak bilinir. Aşağıdaki on iki halka geçmiş, şimdiki ve gelecek şeklinde üç sınıfa ayrılır. Bu da şu şekilde gösterilebilir:

1. Cahillik (avidya), (*Geçmiş hayat*)
2. Yetenek (samskara), (*Geçmiş hayat*)

3. Bilinç (vijñana), (*Şimdiki hayat*)
4. İsim ve form (nama ve rupa), (*Şimdiki hayat*)
5. İdrakin altı organı (shadayatana), (*Şimdiki hayat*)
6. Duyu objesinin bağlantısı (sparsha), (*Şimdiki hayat*)
7. Duyu tecrübesi (vedana), (*Şimdiki hayat*)
8. Objelere karşı iştihak (trishna), (*Şimdiki hayat*)
9. Objelere sarılma (upadana), (*Şimdiki hayat*)
10. Doğmuş olmaya istek (bhava), (*Şimdiki hayat*)
11. Doğum (jati), (*Gelecek hayat*)
12. İzdırap (jara-marana). (*Gelecek hayat*)

3- İzdırapın ortadan kaldırılması mümkündür (Duhka-Nirodha): Bu kutsal gerçek ızdırabın yok edilmesidir. İzdırapın ortadan kaldırılması, ızdıraba sebep olan şeylerin ortadan kaldırılması ve yok edilmesi ile mümkündür. Yaşam arzusu ve aşkı, kendi tutkusunda tamamen yok edilmelidir. Nirvana, arzunun yok edilmesi ve nefsanî isteklerin ortadan kaldırılmasıdır. O, bütünüyle arzu ve gerilimlerden kurtulup huzur bulma halidir.

4- İzdırapın ortadan kaldırılma yolu mevcuttur (marga): Buda'ya göre dördüncü kutsal gerçek, keder ve ızdırabı ortadan kaldırma yoludur. Bu yol sekiz dilimlidir. En yüce son Nirvana'nın elde edilmesidir. Nirvana, acının söndürülmesi ve tam bir sükunete ulaşma anlamına gelir.

SEKİZ DİLİMLİ YOL

1. Doğru görüş (samyak-drishti): Cahillik ızdırabın temel sebebidir. Doğru görüş, objelerin gerçek tabiatı hakkındaki doğru bilgi olarak tanımlanmıştır. Cahillik kişi ile hayat arasındaki ilişkinin yanlışlığını doğurur.

2. Doğru niyet (samyak-sankalpa): İkincisi doğru niyet ve doğru karardır. Sadece doğru bir bilgi, kişi mükemmel bir ruhi hayat yaşamaya karar vermedikçe fayda sağlamaz. /151/ Yanlış düşünceyi ve nefsanî arzuları kökünden sökmeye ve mükemmel bir hayat sürmeye karar vermek doğru niyettir.

3. Doğru söz (Samyak-vak): Ahlaklı olmak isteyen bir kişinin konuşmasını kontrol etmesi gereklidir. Doğru söz yalandan, sert ve anlamsız kelimelerden, lüzumsuz konuşmadan ve eleştiriden kaçınma anlamındadır. Herkes acı verici sözden kaçınmalı, doğru ve uygun kelimelerle konuşmalıdır.

4. Doğru davranış (samyak-karmanta): Doğru davranış hırsızlık, cinsellik, bozgunculuk, yanlış davranış gibi hayata zarar verici şeylerden kaçınmaktır. Buda keşişler, anne baba, çocuklar, öğrenciler, öğretmenler ve karı koca için farklı davranış kuralları koydu. O, herkes için özveri, iyi niyet ve sempati öğütlemiştir.

5. Doğru geçim (samyak-jiva): Buda, kişinin geçimini dürüst ve adil bir şekilde kazanması gerektiğini söyler. Buda'ya göre kişi silah, hayvan, et ve şarap ticareti yapmamalıdır. Bir kişinin sahtekarlık, rüşvet, bozuk ve kötü yollar gibi çirkin ve dürüst olmayan surette para kazanması kesinlikle doğru değildir.

6. Doğru çaba (samyak-vyayama): Ahlaklı olmak isteyen kişi, kötü düşüncelerin kaynağını iyi araştırmalı ve bu düşünceleri zihninden atmalıdır. Bu, kendi kendini kontrol etmeyi, kötü düşünceleri önlemeye çalışmayı ve zihinde asil düşünceleri uyandırmayı içerir.

Aşağıdakiler, kötü düşünceleri ortadan kaldırma metotlarıdır:

- Bazı iyi düşünceler üzerine meditasyon,
- Kötü düşünce üzerindeki aktivitenin sonucunu araştırma,
- Kötü düşüncenin sebeplerini analiz etme ve sonuçlarını engelleme,
- Fiziksel çabalarla zihni kontrol etme,
- Dharma'ya uyma.

7. Doğru düşünce (samyak-smriti): Bu, vücudun, vicdanın ve zihnin kendi gerçek formlarında alıkonulması anlamına gelir. Kötü düşünceler, yalnızca onların gerçek formları unutulduğu zaman zihni meşgul eder. Doğru düşünce vücudun kirliliğini, zevk, acı, zihni ve fiziki ızdırap vs.yi hatırlamayı içine alır. /152/ Buda vücudun su, toprak, hava ve ateşten oluştuğunu söylemiştir. Bizim vücut bilincimiz ve birinin kendi vücuduyla veya başka bir vücutla ilişkisi, böyle gereksiz özlem ve eğilimlerden kaçınmak için bize yardım eder.

8. Doğru konsantrasyon (samyak-samadhi): Davranışın bu yedi kodunu benimseyen ve tecrübe eden kişi, konsantrasyon yoluna girmeye uygun hale gelir. Burada, ahlaklı olmaya istekli olan kişi, saf haldeki zihnini gerçek ve mantıklı düşünce üzerine konsantre etmiştir. Doğru konsantrasyon, "samadhi"nin aşağıdaki evrelerini içerir:

- Birinci evrede dört kutsal gerçek sakin zihin ile meditasyona tabi tutulur,

- b. Sezgi düşünce yerine geçer: Derin düşünce bastırılır ve mantıklı düşünce gereksiz hale gelir,
- c. İlgisizlik ve denge haline ulaşılır,
- d. Zevk ve acı yoktur: Mükemmel huzura veya Nirvana'ya ulaşılmıştır.

BUDİST HUKUKUN YEDİ CEVHERİ

1. Dört ciddi meditasyon. Yani; vücut, duygu, düşünce ve akıl üzerinde meditasyon.
2. Günaha karşı dört kat büyük çaba. Bu, günaha engel olma çabası, önde gelen günahları kontrol çabası, iyi olma çabası ve iyiliği arttırma çabasıdır.
3. Azizliğin dört yolu. Bu, dört anlamlıdır. Yani; istek, çaba, hazırlık ve araştırma yoluyla aziz gibi olağanüstü güçler kazanılabilir.
4. Beş moral güç.
5. Spritüel anlamın beş aracı. Yani; inanç, enerji, düşünce, seyir ve hikmet.
6. Hikmetin yedi çeşidi. Yani; enerji, düşünce, seyir, araştırma, sevinç, dinlenme, huzur.
7. Sekiz dilimli kutsal yol.

Buda'nın Beş Emri

1. Hiçbir canlıyı öldürmeyeceksin.
2. Sana verilmeyen bir şeyi almayacaksın.
3. Yalan konuşmayacaksın.
4. Sarhoşluk verici içkileri içmeyeceksin.
5. Zina etmeyeceksin.

/153/ BUDİST MEZHEPLER

Hinayana Ve Mahayana

Buda'nın ölümünden sonraki yüz yılda Budist Sangha teşkilatı genel olarak Hinayana ve Mahayana şeklinde iki ana kola ayrıldı. Mahayana (maha:büyük, yana:araba), köklü şekilde ahlak, doktrin, manastır hayatı ve Buda anlayışı konusunda Hinayana (hina:küçük, yana:araba)'dan ayrılır.

Hinayanacılar, tabiat olarak muhafazakar olan eski gerçek Budizm'in takipçileridir. Hinayana Tanrı'nın varlığını inkar eden bir mezheptir.. Ateisttir.

Hinayana'da Sangha (teşkilat) bulunur. Dharma Tanrı'nın yerini almıştır. Böylece o, pratikte Buda'ya ibadet etmeye izin verse bile, doktrinde Tanrı'ya inkar eder. Hayat sahibi bir Tanrı'ya bağlılık anlayışı yoktur.

Hinayana mezhebi, "arhat" halini en yüksek derece olarak kabul eder. Mükemmel bilgi ve aydınlatma bu evrede mümkün olur. O, kendine güvene daha çok vurguda bulunur. Bununla birlikte o, öz veya ben'in olmadığını kabul eder. Hinayana için her şey geçicidir. Hinayana Budizmi, Tanrı'nın başışına bağlı olmayan bilincin durması demek olan Nirvana'ya ulaşmak ister. Karma yasasını ve yeniden doğuş teorisini kabul eder. Yaklaşımlarında rijit ve negatiftir. Hinayana mezhebi ve felsefesi popüler değildir. Çünkü bize yaşamak için ne sıcak bir inanç ve ne de çalışmak için gerçek bir ideal verir.¹

Mahayana ekolü gelişmeci, uzlaştırıcı ve evrenseldir. O bize Tanrı, ruh ve insan kaderinin pozitif fikirlerini verir. Mahayana mezhebi salikleri "Bodhisatva" veya "Budalık" haline ulaşmaya çalışırlar. Mahayana'da Buda tapınma idolü olmuş ve en yüce varlıkla aynı sayılma durumuna gelmiştir. Mahayana mezhebi için Buda'nın merhamet ve başışı, insanın evrensel kurtuluşuna da götürebilir. Mahayana aşkın bir Gerçeğe inanır ve Buda onunla aynı kabul edilir. O, dünyanın en yüce gerçeklik olduğunu reddeder. Dünya olağanüstüdür, ancak sonuçta gerçek değildir.

Felsefi olarak Mahayana okulu "Shunyavada veya Madhyamika" ve "Vijnanavada veya Yogachara"; Hinayana okulu da "Vibhashika" ve "Sautrantika" şeklinde ikiye sınıfa ayrılmıştır.

/154/ 1. Madhyamika (Shunyavada)

Madhyamika okulu "Shunyavada" veya evrensel boşluğu ya da yokluğu öğretir. Dış dünyanın ve idrakin mutlak varlığını inkar eder. Nagarjuna'ya göre en yüce gerçek ne vardır ne de yoktur; ne de var ve yoğun her ikisi bu ikisinden farklıdır. Taraftarlarına Madhyamikas denir.

2. Yogachara (Vijnanavata)

Yogachara okulu Guru'larının öğretisini ve gerçek zihinsel fenomen olarak idrakin ve fikirlerin varlığını ortaya çıkarmak için pratik yogayı kabul eder. O Vijnanavada olarak bilinir, çünkü ona göre her şey bilinçlidir. Bu okul, bütün canlı varlıkları kapsamak için citta kavramını göz önünde bulundurur.

3 . Vaibhashikas

¹ Radhakrishnan, S., *Indian Philosophy*, 1966, I.589

Vaibhashikas gerçek olarak hem dış dünyayı hem de zihinsel fenomenin idrakini kabul eder. Onlar “Vibhasa” veya “Viruddha bhasa” olarak “Shunyata” teorisini göz önünde bulundururlar. Onlar “Pratyakhshavadins” veya realistler olarak kabul edilir. Bu okul, hem citta hem de maddeyi kabul eder. Bu ikisi de Dharmas’ın yapımıdır.

4. Sautrantika

Bu okul idraki kabul eder ve dış dünyanın algılanamamasına rağmen diğer insanların tanıklığından dış dünyanın varlığı sonucunun çıkarılabileceğini söyler. Sautrantika’ya sutra veya shunyata’nın sonu denir. Bu okula göre, iki objede nedensellik yoktur. Sautrantika bilginin aşikar olduğuna ve onu ispatlayacak hiçbir şeyin gerekli olmadığına inanır. O, bir lamba gibi kendi kendine aydınlanmış olandır.

NİRVANA

“Nirvana” kelimesi “sönme” ya da “arzunun veya ihtirasın ortadan kaldırılması” veyahut da “trishna” anlamına gelir. O saf yok oluş veya sönüş değildir, fakat kişinin hiçbir ızdırıp duymaksızın huzur ve sükun halini idrak etmesidir. “Nirvana halinde arzu ve istekler yok edilmiştir ve bunlardan kurtulan kişi ne bu ne de şu yola gider, fakat nihai huzuru elde eder”.² Nirvana pozitif mutlulukla özdeştir. O saf huzuru ve gerçek bilgiyi verir.

/155/ Nefsini yenen ihtirastan kurtulur. Daha ileri istekleri yoktur. Arzunun ateşi sona ermiştir, beslenmek için bir malzemesi kalmamıştır. Arzu ve isteğin ateşi söndürüldüğü zaman Nirvana hali gerçekleşmiştir. Nirvana halinde cehalet, keder, acı, ızdırıp, hastalık, doğum ve ölüm yoktur.

Bir öğrencisi, Buda’ya Nirvana halinin pozitif mi negatif mi olduğunu sorduğunda şöyle cevap verdi: “Ne yer ne suyun, ne ışık ne havanın, ne sonsuzluk ne boşluğun, ne aklın sonsuzluğunun ne mutlak boşluğun, ne idrakin ne idraksizliğin, ne bu dünyanın ne şu dünyanın, ne güneş ve ne ayın olduğu bir hal vardır. Bu, ne geliş ne gidiş, ne ölüm ve ne de doğum olarak söz ettiğim bir durumdur. O, temelsizdir, sahipsizdir, kesintisizdir; bu ızdırabın sonudur. İşte bu Nirvana’dır”.³

Buda’nın Nirvana kavramını anlamak zordur. Bazı taraftarları bu durumun mutlak yokluk hali olması gerektiğini düşündüler; diğerleri ise evrende var

² Sharma, C.D., A Critical Survey of Indian Philosophy, s.81

³ Complete Works of Swami Abhedananda, V.122

olan her şeyin toptan imha edilmesi olduğuna inandılar. Bazıları onu mükemmel bir boşluk olarak anladılar, diğerleri de mutlak yokluk veya benliğin yokluğu (atta) olduğunu iddia ettiler.

Budist felsefenin dört okulu ortaya çıktı. Birincisi, son derece nihilist idi. Bu okul Nirvana'yı, dünyanın mutlak boşluk olduğunu kavrama, mutlu şuur-suzluk, en yüce son ve hayatın amacı olarak kabul edilen yok oluş olarak yorumladı. Diğer üç okul ise onun, benliğin ve dünyanın yok edilmesi, kendisindeki soyut düşüncenin sürekli kalması anlamına geldiğine inandı.

RUHUN YOKLUĞU TEORİSİ

Buda'ya göre değişim bir realitedir. Değişim, gerçek olan hiçbir şeyin sürekli olmadığını gösterir. Hiçbir şey devamlı değildir. Değişim kanunu evrenselidir. Bu yüzden Buda, hiçbir şekilde sürekli ruh fikrine inanmaz. O, ruhun veya özün varlığını inkar eder. Zihin denilen şey fikirlerin veya düşüncelerin akımıdır. Düşünceler, hisler, arzular vs. bir anda ortaya çıkarlar. Bizim zihinsel sürecimiz bilincin bir akımı gibidir. Bu akımın arkasında sürekli bir öz yoktur. Öz, idraklerin bir akımıdır. Böylece Buda, özün yokluğu (anatma-vada veya nairatma-vada) teorisini ortaya koydu.

Özün yokluğu teorisi iki anlama gelir: 1. Öz, sürekli olmayan zihinsel ve bedensel süreçlerin bir toplamıdır. 2. Dünya özden yoksundur; /156/ o, boşluk ve sürekli olmayan niteliklerin toplamıdır. Buda, her ne kadar sürekli öz yoksa da, kişinin hayatını kompoze eden peşpeşe durumların akımının devamlılığının olduğunu söyler. Ruhun yokluğu teorisi, bağımlı icat etmeden anlaşılır. Bilincin akışından başka görünmeyen, sürekli öz yoktur. Bilinçte, şimdiki an geçmişin, gelecek de şimdiki anın sonucudur.

Buda, hayatın devamlılığını her an değişmekte olan lambanın ışığı örneği ile açıkladı. Buda, Yeniden Doğuş ve Karma prensibine inanır. Bununla beraber o, ruhun bir bedenden ayrıldıktan sonra başka bir bedene girmesi anlamındaki yeniden doğuşa inanmaz. İki doğum farklıdır ve özdeş değildir.

Buda'ya göre var olmayan ruha gereksiz bağlılık ızdırap sebebidir. O, bütün ızdırapların kaynağının benlik duygusunun ortaya çıkmasında yattığını söyler. Sahiplik isteği düşüncesi ve benim ve onların duygusu, bu yanlış ruh düşüncesinden dolaydır. Algılanamayan ve görülemeyen ruh mevcut olamaz. O, öğrencilerinden ruha ilişkin gereksiz tartışmalara girmemelerini istedi. Ruh bizim tecrübemizin ve aklımızın ötesindedir.

Buda, kişinin beş *skandha*'nın birikiminden daha fazla bir şey olmadığını açıkladı. Bu *skandha* şunlardır: form (*rupa*), duygu (*vedana*), idrak (*samjana*), eğilim (*samskaras*) ve bilinç (*vijnana*). Böylece Buda'ya göre öz, hiçbir şeydir, fakat fiziksel ve psikolojik bileşimin toplamıdır, bu durum Vedanta felsefesi tarafından kabul edilmez.

BUDİST KUTSAL KİTAPLARI

Budist kutsal metinlerine *Pitakalar* denir ve üç gruba ayrılır: 1. *Sutta-Pitaka* (fikirler kitabı), 2. *Vinaya-Pitaka* (disiplin kitabı), 3. *Abhidhamma-Pitaka* (felsefe kitabı).

Sutta-Pitaka dini fikirlerin ve Buda'nın sözlerinin beş koleksiyonunu içerir ve bu yüzden kutsal metinlerin en önemlisidir. *Vinaya-Pitaka* manastır disiplininin kurallarını ihtiva eder. *Abhidhamma-Pitaka* Buda'nın öğretilerinin felsefi ve ahlaki görünüşlerini içine alır. Yukarıdaki bu üç *pitaka* *Tripitaka* olarak bilinir. Budizm'in her mezhebinin kendi *Tripitaka*'sı vardır. Bunun ötesinde, *Jataka*'lar, Buda edebiyatını ve hikayelerini içerir.

/157/ BUDA, DHARMA VE SANGHA

Budizm'de üç şey önemlidir. Bunlar şunlardır: Efendi olan Buda, dünya'nın kurtarıcısıdır. Halk Buda'ya sığınır. Dharma Buda dininin kanunudur, ezeli ve ebedidir ve bu alem Dharma'nın veya gerçeğin prensipleri tarafından yönetilir. Sangha Budist topluluğun ruhban teşkilatıdır. Bunların hepsine "üçleme" denir. Rahip, rahibe veya ev sahibi her Budist, sabah, öğle, öğleden sonra ve akşam, bu kutsal üçleme üzerine selam verir, meditasyon yapar ve şu formülü tekrarlar:

Buda'ya sığınırım (Buddham saranam gachhami),
Dharma'ya sığınırım (Dhammam saranam gachhami),
Sangha'ya sığınırım (Sangham saranam gachhami).

DİN OLARAK BUDİZM

Şu bir gerçektir ki, Buda Tanrı'dan söz etmedi, o ne bireysel ruh *Atman*'ın tabiatı üzerinde tartıştı, ne de Cennet'i önemsemi. Bununla birlikte Buda'nın dini saf bir insanlık dinidir ve tamamen ahlaki kurallar üzerine bina edilmiştir. Her ne kadar o, kendi kendini gerçekleştiren ve dürüstlüğü sahtekarlık üzerindeki zaferi olan bir din olsa da, Buda hala tanrısallığın yaşayan göstergesidir. İnsanlar onun önünde eğildiler, ona dua ettiler, dua zamanında saygıyla ismini tekrarladılar, sıkıntı zamanında yardımını istediler, ve ölümün-

den sonraki elli yıl içinde o, evrenin efendisi ve insanlığın kurtarıcısı olarak tanılaştırıldı ve kendisine ibadet edildi.

Buda'nın öğrencilerine son sözleri şunlardı: “Kendi kendinizin ışığı olunuz, kendi kendinizin sığınağı olunuz, kendinizi harici sığınağa götürmeyiniz. Bir ışık olarak gerçeğe çabukça sarılınız, gerçeğin sığınağı olarak çabukça sarılınız ve kendi kurtuluşunuzu kendiniz gerçekleştiriniz”.⁴

Budizm Kuzey Hindistan'da küçük bir hareket olarak başladı. Fakat İmparator Ashoka tahta çıktığı zaman, Kuzey ve Orta Hindistan'ın çoğuna yayıldı. Budizm yalnızca Hindistan'a hapsolmadı, aksine Sri Lanka, Tibet, Suriye, Mısır ve Orta ve Doğu Asya'ya yayıldı. Ondan sonra Çin, Japonya, Kore, Burma ve dünyanın bazı Batı ülkelerine girdi. Buda'nın yalın ve soylu öğretimi, eşitliğin liberal ruhu, Buda'nın sihirselsel ve mucizevi performansı, Sangha'nın muhteşem koruması ve misyoner aktivitesi sebebiyle, Budizm insanlar arasında çok çabuk popüler oldu.

158/ Daha sonra Budizm'in farklı bölünmeleri, Sangha'nın dejenere olması, Rajput'ların yükselişi ve Hinduizm'in asimile edici gücü, yabancı ve Müslüman istilası sebebiyle Budizm'de bir gerileme başladı. Fakat kabul edilmeli ki Budist periyot, özellikle Hindistan'da altın çağında idi. Çünkü bu periyotta entelektüel faaliyetlerde ve dini misyonerlik çalışmalarında olduğu gibi, güzel sanatlarda da dikkate değer çalışmalar yapılmıştı.

SONUÇ

Buda aslında bir ahlak öğreticisi idi, metafizikçi ve filozof değildi. Buda için en acil görev kişiyi ızdıraptan ve rahatsızlıktan kurtarmaktır. Buda'nın öğretileri pratik disiplin konuları üzerine büyük vurgu yapar ve bütün tutkuların sınırlanması ve kurtulmak suretiyle kurtuluş yoluna iletir. Buda'ya göre bilgisizlik ızdırabın temel sebebidir ve ızdırab yalnızca onu doğuran bilgisizliği ortadan kaldırmak suretiyle yok edilebilir. “Doğru görüş” veya “Sekiz dilimli yol” Buda'nın, bilgisizliğin ortadan kaldırılabilmesi öğretisidir.

“Evrensel değişim ve devamsızlık ilkesinin”, (doctrine of universal change and impermanence) “bağımlı icat etme doktrinini”ni (doctrine of dependent origination) takip ettiği kıymete değer bir husustur. Buda'nın, orta yol, uygun yol olarak bağımlı icat etme doktrinini önerdiğine vurgu yapılmalıdır. Buda'nın öğretisinin (Dhamma) amacı kötülükten kaçınmaktır, iyiyi ço-

⁴ Age, s.120

ğaltmaktır, zihni saflaştırmaktır. O, dört kutsal gerçeği anlayarak ve sekiz dilimli yolu uygulayarak, iyi davranışı içeren bir hayat yaşamaya (sila), zihnin dengeli durumunu korumak için konsantrasyon yapmaya (samadhi) ve anlayışı geliştirmeye (prajna) olan vurguyu arttırdı. O bu yolu, hem kendi kendine fazla hoşgörü, hem de kendi kendine eziyetin aşırılığından kaçınarak daima “Orta Yol” olarak tanımladı. O Karma ve Yeniden Doğuş doktrinine inandı.

Buda'nın felsefesi üç sözcük ile özetlenebilir: Anatman, Anitya ve Duhkha. Sürekli ruh denilen bir şey yoktur. Ruh (Atman) kavramı saf bir eğilimdir. Nirvana hariç her şey gözden kaybolmuştur (anitya) ve bu yüzden ızdıraptır. Geleneksel olarak bizim çağırduğumuz bir kişi veya birey yalnızca her an değişmekte olan *nama* (materyal olmayan kısım) ve *rupa* materyal kısım)'dan başka hiçbir şey içermez.

Positivizm, Fenomenalizm ve Empirisizmin kökenleri Buda'nın felsefesinde bulunmaktadır. /159/ Onun felsefesine Pozitivizm denebilir, çünkü bu felsefeye göre kişi pek çok dünyada hayatının geliştirilmesine çalışmalıdır. Bu felsefeye Fenomenalizm ve Empirisizmin de denebilir, çünkü bilgi ile ve bizim günlük hayatımızla ilgilenmektedir.